

ÖNSÖZ

Tarih boyunca değişik medeniyetlere ev sahipliği yapmış olan Akdeniz doğu ile batıyı, kuzey ile güneyi birleştiren bir konuma sahiptir. Akdeniz kültürlerin, inançlarının, ticaretin ve dillerin kıtalar arasında transferinde farklı toplulukların bir birleriyle iletişim kurmalarında gerçekten kolaylaştırıcı bir rol oynamış, her zaman çeşitliliğin, birlikte yaşamanın ve tanışıklığın sembolü olmuştur. Şüphesiz Akdeniz'in tarihinde her zaman barışın hakim olduğu söylenemez. Akdeniz tarihinin hatırı sayılır bir bölümünde mücadeleler, rekabetler ve çatışmalar vardır. Kıtalar arası konumu aynı zamanda onu tarih içinde kaçınılmaz olarak hegemonya alanı haline getirmiştir. Tarihin büyük devletleri Akdeniz'i domine ederek, sunduğu jeopolitik ve jeostratejik avantajları kullanmaya çalışmışlardır. Bununla birlikte tarihte çok az devlet bu büyük denizi kontrol edebilmiştir. Sağladıkları hakimiyet yine de dönemsel olmuş, her zaman rakiplerinin kıskançlık ve müdahalelerine karşı hazırlıklı olmaları gerekmiştir. Bu bakımdan Akdeniz hakimiyeti büyük bir deniz gücüne sahip olmayı gerektirmiştir. Romalılar, Türkler ve İngilizler uzun sayılabilecek süreler için Akdeniz'i kontrol edebilen siyasi teşekküller kurabilmişlerdir.

Bunlar arasında Türkler Anadolu'yu yurt edindikleri andan itibaren batıya ilerlemeyi önemli bir mefkure olarak sürekli bir amaç haline getirmişlerdir. Türklerin batı yönlü ilerlemesi sadece kara yoluyla Balkanlar üzerinden tek yönlü gerçekleşmemiştir. Bu genişleme siyasetinde Akdeniz en az Balkanlar ve Orta Avrupa kadar önemli bir yer tutmuştur. Nitekim Osmanlı Devleti, özellikle İstanbul'un fethinden sonra, Akdeniz'e yönelik oldukça planlı ve sistematik bir hareket tarzı takip etmiştir. Bu noktada Osmanlı İmparatorluğunun başkenti İstanbul'un Akdeniz bağlantısı, yine bu büyük denizin bir parçası olan Ege üzerinden gerçekleşmiştir. Osmanlıların buradaki adaları Cezayir-i Bahr-i Safid (Akdeniz Adaları) olarak adlandırması bu açıdan oldukça anlamlı olup, adaların Akdeniz hakimiyetindeki rolünü en güzel biçimde ortaya koymaktadır. Kısa bir süre içinde Çanakkale veya yine Osmanlıların adlandırmasıyla

Bahr-i Sefid (Akdeniz) Boğazı önündeki adaların kontrol altına alınmasıyla başlayan bu Akdeniz siyaseti, Kuzey Afrika'nın hakimiyet altına alınmasıyla ciddi bir seviyeye ulaşmıştır. Hiç tereddütsüz 16. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nun Akdeniz'i kontrol ettiği bir dönem olmuştur. Rakiplerine üstünlük sağlamış olan Osmanlı donanması marifetli denizcileriyle ve Garp Ocakları korsanlarıyla gücünü Cebel-i Tarık'ın ötesinde hissettirmeyi başarmıştır. Böylece Osmanlı İmparatorluğu doğu-batı ticaretini kontrol eden, kendisiyle dost devletlere tanıdığı çeşitli imtiyazlarla onları bu ticaretten nemalandıran, kendisine düşman devletleri ise hem kendi donanması hem de emrindeki Garp Ocaklarının deniz gücüyle baskı altına alıp bölgeden uzak tutan bir dirayettedir.

Yukarıda bahsedildiği gibi, tarihin diğer dönemlerinde görüldüğü üzere Osmanlıların da Akdeniz'deki varlığına karşı kimi zaman müstakil kimi zaman birleşik bir karşı çıkış kaçınılmaz olarak yaşanmıştır. Doğu'nun ipek ve baharat ticaretinden pay almak isteği rakip güçlerin alternatif güzergah arayışlarına da yol açmıştır. Bunun sonucu olarak uzun uğraşlardan sonra Afrika kıtasını dolaşarak, bu ticaretin kaynağına ulaşmayı başaran batılı güçler için sonraki süreçte Akdeniz yine önemini korumaya, gerek mesafe gerekse güvenlik bakımından doğu-batı yönlü ticaretin ana damarı olmaya devam etmiştir. Osmanlı İmparatorluğu ise uzun süre Akdeniz'in ticaret limanları üzerindeki hakimiyeti karşısında Venedik ve İspanyol; Kızıldeniz ve Basra Körfezi bakımından Portekiz tehdidini başarıyla savuşturmasını bilmiştir.

18. yüzyılını son çeyreği itibariyle Akdeniz'deki mücadeleye İngiltere, Fransa ve Rusya gibi yeni birtakım güçler de dahil olmuştur. Bunlardan İngiltere ile Fransa arasında anılan yüzyılda, Akdeniz'e de sirayet eden daha büyük bir hegomonik mücadeleye yaşanmıştır. Bu mücadelenin temeli bahsi geçen iki devletin Hindistan'dan Amerika'nın kuzeyine uzanan bir sömürge hakimiyeti ve rakiplerine üstünlüğünü kabul ettirme çabasıdır. Nitekim bu şiddetli ve uzun soluklu çatışmanın galibi İngiltere olmuştur (1763). Bununla birlikte, söz konusu mücadele Akdeniz üzerinde bir süre daha devam etmiş, Fransa Mısır'a düzenlediği bir seferle İngiltere'ye karşı stratejik bir üstünlük kurmayı denemiştir. Bu bakımdan 1798-1802 arasında Mısır üzerinden yürütülen Doğu Akdeniz merkezli bu mücadele ile artık Akdeniz'in doğusundaki Osmanlı varlığı İngiltere, Fransa ve Rusya başta olmak üzere çeşitli güçler arasındaki rekabetin konusu olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin bu dönemdeki deniz gücünün söz konusu mücadeleyi daha önceki dönemlerde olduğu gibi rakiplerine karşı açık bir çatışmaya girme ve karşı çıkışa eskisi gibi elverişli olmadığını yaşanan olaylar ortaya koymuştur. Dolayısıyla Osmanlı Devleti Birinci Dünya Savaşına kadar rakipleri arasındaki güç dengelerini iyi okuyup, diplomatik mekanizmaları daha çok kullanmak durumunda kalmıştır. 1878 Berlin Antlaşması ile kurulan yeni statüko bir bakıma Osmanlı Devleti'nin bölgedeki varlığını sürdürebilmesinin temel dayanağı gibidir. Mısır ve Kıbrıs'ı İngiltere'ye kapırtmasına karşılık, bu iki yerdeki hukuki egemenliğinin altını her fırsatta özenle çizmiş ve bundan son ana kadar vaz geçmemiştir. Osmanlı Devleti'nin Akdeniz hakimiyetinde

önemli bir bileşen olup birer ileri karakol görevi ifa eden Trablusgarp'tan Cezayir'e uzanan Kuzey Afrika'daki Garp Ocakları'nı meydana getiren topraklardan Cezayir ve Tunus Fransızlar tarafından işgal edilmiştir. Bu işgaller karşısında da aynı tavrı devam ettirerek, imparatorluğun sonuna kadar Fransız işgalinin hukuksuzluğuna vurgu yapmış ve kabullenmemiştir. Günümüzde Libya'nın sınırlarına tekabül eden Trablusgarp ise olası bir işgal tehlikesi karşısında Osmanlı otoriteleri tarafından 1835'te doğrudan devlet merkezine bağlanmıştır. Bu şekilde bölgedeki Osmanlı varlığı Birinci Dünya Savaşı'nın hemen öncesine kadar fiilen devam etmiştir.

Bu arada, Avrupalı güçlerin himayesinde kurulan ve yine onların koruması altında Osmanlı Devleti aleyhine genişleyen Yunanistan neredeyse hiçbir zaman Doğu Akdeniz ve Ege'de politika belirleyici bir güç olamamıştır. Kurulduğu andan itibaren askeri, ekonomik ve nüfus yetersizlikleri nedeniyle Osmanlı Devleti'ne karşı açıktan bir mücadeleye girişmemiş, buna cesaret ettiği ilk seferde de mağlup olmuştur (1897). Yunanistan benzer bir kaderi, yine Avrupa desteğinin verdiği cesaretle kalkıştığı ikinci denemede de yaşayacaktır (1921-1922). Dolayısıyla açıktan bir mücadele yürütmek yerine Yunanistan'ın takip ettiği yöntem istikrarsızlık ve kargaşa ortamı oluşturarak, bundan faydalanmak şeklinde olmuştur. Bu tespit özellikle kurulduğu tarihte Doğu Akdeniz ve Ege'nin kapısı konumunda bulunan Girit'e yönelik yaklaşımında tam manasıyla görülebilmektedir.

Batı Anadolu ve İstanbul'un güvenliği için Ege Denizi'nin ifade ettiği anlamın son ana kadar farkında olan Osmanlı Devleti bir oldubitti şeklinde gelişen İtalya ve Yunanistan'ın bölgedeki adaları işgal etmelerini hukuken kabul etmemiş, nitekim konu ancak 1923'te hukuki bir zemine oturmuştur. Bu tarihe kadar kendisine siyasi olarak dönemin büyük güçleri tarafından yapılan dayatmalara karşı koymaya çalışmıştır. Türkiye Cumhuriyeti varlık mücadelesinin getirdiği zorlu şartlar altında Ege'deki adalarda oluşan fiili durumu Lozan'da hukuken tanımak zorunda kalmıştır.

Doğu Akdeniz, tarihsel olarak sahip olduğu öneminin yanı sıra özellikle son yıllarda jeopolitik açıdan da çeşitli güç mücadelelerine sahip olmaktadır. Bölge, sahip olduğu enerji kaynakları başta olmak üzere stratejik konumu açısından da gerek kıyıdaş ülkelerin gerekse büyük güçlerin dış politikalarında önemli bir yer tutmaktadır. Kıyıdaş ülkelerin yanı sıra bölgede yer almayan devletlerin çeşitli şekillerde müdahil olması Türkiye'nin dış politikasında Doğu Akdeniz'e hatırı sayılır bir önem vermesine yol açmıştır. Tarihten bu yana bakıldığında Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikası temel olarak bölgede güvenlik ve barışın sağlanması ve ekonomik çıkarlarının korunması yönünde olmuştur. Özellikle Doğu Akdeniz'deki kıyıdaş ülkelerin her birinin bölgeye dair farklı çıkarlarının olması ve bu çıkarlar doğrultusunda farklı ittifak arayışlarına girilmesi, Türkiye'nin takip edeceği politikanın önemini daha da artırmaktadır. Küresel sistemde ülkelerin enerji kaynaklarına olan bağımlılığının gitgide artması da dikkat çekilecek diğer bir noktadır.

Doğu Akdeniz bölgesine dair politikasının temelini oluşturan bölgede güvenlik ve istikrarın sağlanması, Türkiye'nin aslında Osmanlı'dan aldığı bir miras olarak görülebilir. Yukarıda bahsedildiği üzere Doğu Akdeniz uzun yıllar boyunca Osmanlı hakimiyeti altında bulunmuştur. Dolayısıyla Türkiye'nin bölgede yüklendiği sorumluluk ve izlediği dış politika, çok daha fazla önem kazanmaktadır. Türkiye'nin enerji konusundaki gittikçe artan ihtiyacı göz önüne alındığında, Doğu Akdeniz'in sahip olduğu zengin doğalgaz ve petrol yatakları bölgeye olan ilgisinin artırmasını sağlamıştır. Özellikle 2000'li yılların başlarından itibaren Yunanistan başta olmak üzere Mısır, İsrail ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile bölgede arama faaliyetlerine tek taraflı olarak başlanması, bu çalışmalarını takiben Yunanistan'ın bölge ülkeleriyle yaptığı münhasır ekonomik bölge ilanı Türkiye'nin tepkisine neden olmuştur. 2005 yılından itibaren ise Türkiye bölgedeki kendi kara sularında arama çalışmalarına başlamıştır.

Türkiye'nin bölgedeki münhasır ekonomik bölge başta olmak üzere çeşitli problemlere dair önerdiği başlıca çözüm tüm devletlerin katılımıyla gerçekleşecek görüşmeler sonucunda anlaşma sağlanarak deniz yetki alanlarının belirlenmesi olmuştur. Doğu Akdeniz'deki çeşitli ülkelerle farklı konularda zaman zaman sorunlar yaşayan Türkiye için problemin önemli bir kısmını Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi oluşturmaktadır. Temel olarak Türkiye, Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin gerçekleştirdiği anlaşmaların Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve halkını temsil etmediğini savunmaktadır. Buna rağmen Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin bölgede izlediği politikada değişikliğe gitmemesi ve Avrupa Birliği ve bazı bölge dışı ülkelerin Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimini destekleyen tutumu, Türkiye'yi bölgede daha aktif bir politika izlemeye itmiştir. Bu doğrultuda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile 2011 yılında bir anlaşmaya varan Türkiye, bölgede keşif çalışmalarına başlamıştır.

Türkiye Doğu Akdeniz'de gerçekleşen tek taraflı girişimlere karşı uluslararası hukuku vurgulamayı ve Birleşmiş Milletler Deniz Hukukunu işaret ederek, deniz yetki alanları başta olmak üzere gerçekleşecek anlaşmalara tüm tarafların katılımı ve rızasının gerektiği konusundaki tavrını sürdürmektedir. Dolayısıyla tek taraflı ve oldubittisi şeklinde gerçekleşen deniz yetki alanlarını reddeden Türkiye, bu tür girişimlerin meşruiyetten yoksun olduğunu belirtmektedir.

Doğu Akdeniz'in mevcut durumu Türkiye'yi hem bölgesel güçler hem de bölge dışı aktörler nezdinde çok yönlü bir politika izlemeye yöneltmektedir. Nitekim sahip olduğu jeopolitik konum ve enerji kaynakları bölgeyi bir anda cazibe merkezi, güç mücadelelerinin sahnesi haline getirmiştir. Dolayısıyla Türkiye bölgede barış ve güvenliğin tesisi politikası ile bölgesel güç iddiasını sürdürdüğünü göstermektedir. Bölgede yer alan aktörlerin çoğalması ile bir anda küresel bir soruna evrilen Doğu Akdeniz, uzun bir süre daha jeopolitik çatışmalara sahne olacak gibi görünmektedir. Dolayısıyla diplomasi ve uluslararası hukuk, bölgede barış ve güvenliğin sağlanması yolunda en etkili yol olarak karşımıza çıkmaktadır.

Coğrafya, Tarih ve Uluslararası Hukuk Boyutlarıyla, Küresel ve Bölgesel Denklemede Ege ve Doğu Akdeniz adlı bu çalışmada yukarıda çerçevesi çizilen tarihi, jeopolitik ve jeostratejik gerçekler ve uluslararası politikadaki son gelişmeler dikkate alınarak, Doğu Akdeniz’de en uzun kıyıya sahip Türkiye’nin bölgedeki varlığı, hukuki hakları ve bunun dayanakları ile bölgeye yönelik politikasının temel dinamikleri incelenmektedir. Alanında uzman 17 değerli akademisyenin katkı sağladığı çalışma üç kısımdan meydana gelmektedir.

2000’li yılların başından beri Türkiye’yi dışarıda bırakarak Doğu Akdeniz’de birtakım girişimlerde ve faaliyetlerde bulunan Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY)’nin bu çabalarının arkasında bölgede yeni keşfedilen enerji kaynaklarının paylaşımında hakkı olandan fazlasını elde etmek yer alıyor. Bunu gerçekleştirebilmenin Türkiye’yi denklemin dışında tutmaktan geçtiğine inandığı açık olan adı geçen iki devletin bu türden çabaları uluslararası hukuka aykırıdır. Türkiye’ye karşı bu hukuk tanımaz tavır başka bir açıdan Yunanistan’ın Ege karasularına yönelik yaklaşımını ve iddialarını haklı olmadığı halde Doğu Akdeniz’e taşımaya kalkışması olarak da görülmektedir. Diğer bir ifadeyle uzun senelerdir Ege’de iki devlet arasında devam etmekte olan kıta sahanlığı ve karasuları sorununda Yunanistan iyi bilinen hukuk tanımaz tutumunu Doğu Akdeniz’de deniz alanlarının sınırlandırılmasına da teşmil etmek istemektedir. Şüphesiz her iki deniz için de Yunanistan’ın bu yaklaşımı hakkaniyet ilkelerine uygun bir çözüme gitmeyi imkansız kılmaktadır. Hâlbuki gerek uluslararası antlaşma gerekse teamül hukuku kurallarının ürünü olan uluslararası deniz yetki alanlarının sınırlandırılması hukukunda sınırlandırmalarda her türlü “ilgili durumların” dikkate alınarak “hakkaniyete uygun çözüm” sağlanmasına ciddi bir vurgu söz konusudur.

Deniz alanlarının sınırlandırılmasında ilgili uluslararası mahkemelerin yöntemin dair söylenebilecek ilk husus her bir sınırlandırmaya kendi şartları içinde ele değerlendirilip karara bağlanması gereken özel durum olarak yaklaşıldığıdır. Söz konusu değerlendirme sırasında dikkate alınan ölçütlerin ilki coğrafi hususlardır. Bunun yanında jeolojik ve jeomorfolojik hususlar da kıta sahanlığının tespitinde dikkate alınmaktadır. Diğer bir ifadeyle sınırlandırmaya ilişkin kararlarda her olayın kendine mahsus özel durumlarının belirleyici rol oynamaktadır. Başta coğrafi faktörler olmak üzere biraz önce sayılan özel ve ilgili durumlar arasında tarihi, siyasi ve güvenlik konuları da sayılabilir.

Bu bakımdan kitabın *Bir Coğrafya ve Habitat Alanı Olarak Ege ve Doğu Akdeniz* başlıklı ilk kısımda konu coğrafi ve deniz bilimleri temelinde incelenmektedir. Burada coğrafyanın değişmez kuralları çerçevesinde Ege ve Doğu Akdeniz’de başta deniz yetki alanları olmak üzere uzun senelerdir devam eden anlaşmazlık konularına dair kapsamlı değerlendirmeler yapılmaktadır. Coğrafyanın üstünlüğü, karanın denize hakimiyeti, coğrafyanın yeniden şekillendirilemeyeceği gibi, uluslararası hukuk tara-

findan da önemi ortaya konulmuş temel ilkeler üzerinden Türkiye'nin Ege ve Doğu Akdeniz'deki iddialarının haklılığı ortaya konulmaktadır. Yunanistan'ın toplam kara alanından daha fazla deniz alanı elde etmeye dönük çabalarının coğrafi gerçeklere aykırılığı, bu konuda daha önce karar bağlanmış uluslararası davalarda coğrafyanın karar vericiler açısından önemi bu kısımda tartışılan diğer önemli konulardır. Buradaki değerlendirmelerden anlaşılıyor ki Doğu Akdeniz'i sadece Akdeniz'in doğusundaki bir deniz çanağı olarak ele almak yanlış olacaktır. Bütünleyici unsurlar olarak Ege Denizi, Türk Boğazlar Sistemi ve Karadeniz, sadece oşinografi açısından değil, biyolojik ve ekolojik açıdan Doğu Akdeniz'in parçası ve tamamlayıcısı, jeopolitik açıdan da ayrılmaz bileşenleridir. Ege ve Doğu Akdeniz'in biyolojik ve ekolojik çeşitliliği ve deniz yetki alanlarının belirlenmesinde arz ettiği yüksek önem bu kısımda ele alınan önemli başlıklardandır. Bu konudaki değerlendirmeler arasında Türkiye'nin canlı kaynaklarının korunması ve balıkçılık yönetimi konusunda yapması gerekenlere dair tavsiyeler de yer almaktadır.

Kitabın ikinci kısmı, *Ege ve Akdeniz Havzası: Tarihi Dinamikler* adını taşımaktadır. Türkiye'nin Ege ve Doğu Akdeniz'deki varlığının tarihi derinlik içinde ele alındığı bu kısımda bilhassa Osmanlı egemenliği döneminde Ege ve Akdeniz'e yönelik uygulama ve politikalar dönemsel olarak ele alınmaktadır. Öncelikle Ege adalarının Osmanlı idari sistemi içindeki yeri, buraya dönük idari, mali, hukuki uygulamalar ortaya konularak bir çerçeve çizilmiştir. Burada özellikle Osmanlı Devleti'nin adaların yetersiz ekonomik kaynaklarını dikkate alarak, birçok bakımdan oldukça kolaylaştırıcı bir yaklaşım içinde olduğu, öte yandan hukuki ve adli konularda egemenliğinin zarar göreceği herhangi bir tavra da izin vermediği görülüyor. Daha geniş manada Osmanlı Akdeniz'i incelenerek, buradaki Osmanlı hakimiyetinin siyasi, sosyal, ekonomik, hukuki ve kültürel sınırları analiz edilmektedir. Osmanlı Devleti 16. yüzyılın başından itibaren Akdeniz'in en önemli gücü olarak bölge tarihinde belirleyici bir rol oynamıştır. Bu bakımdan özellikle Osmanlı Devleti'nin dönemin Avrupa'sındaki siyasi rolü üzerinde durulması gereken bir konudur. Burada vurgulanması gereken bir konu, Osmanlıların Doğu Akdeniz'i sıkı bir şekilde kontrol altında tutarak, kendileriyle anlaşması bulunmayan devletlerin ticaret gemilerinin dahi bölgeden geçmesine izin vermedikleridir. Şüphesiz gerek Doğu Akdeniz'deki gerekse Akdeniz'in geneline yönelik Osmanlı politikasının ve pratiklerinin en önemli dayanağını Osmanlı donanması ve onun gücü oluşturuyordu. Bu arada Akdeniz'deki Osmanlı varlığı ve politikalarının etkinliği bakımından *Garp Ocakları* olarak adlandırılan Tunus, Cezayir ve Trablusgarp'ten oluşan Kuzey Afrika'daki Osmanlı eyaletlerinin rolü üzerinde durulmaktadır. Venedik ile yürüttükleri ilişkiler örneği üzerinden Garp Ocaklarının askeri ve ticari olarak bölgedeki Osmanlı hakimiyeti açısından değerli güzel bir şekilde ortaya konulmuştur. Son olarak 19. Yüzyılın başlarında hissedilmeye başlayan ve ikinci yarısından itibaren somut bir şekilde kendini gösteren bölgedeki güç dengelerinin değişimi, Osmanlı Devleti'nin bu değişim karşısındaki tavrı ve menfaatlerini korumak için geliştirdiği politik, askeri ve

diplomatik yaklaşımlar ele alınan diğer bir konudur. Bu noktada, özellikle 19. yüzyılın sonlarından itibaren, artık güçlü bir donanmaya sahip olmayan Osmanlı Devleti'nin savunmaya dönük bir stratejiye ağırlık verdiği; Ege ve Akdeniz için farklı iki yaklaşım gösterdiği anlaşılıyor. Bunlardan Akdeniz'e yönelik olanı daha çok uluslararası politikayı esas alırken, Ege'deki durum mutlak hakimiyetin sürdürülmesini önceliyordu.

Uluslararası Hukuk ve Uluslararası İlişkiler Bağlamında Doğu Akdeniz'de Çatışan Tezler adlı üçüncü kısmında öncelikle konunun uluslararası hukuk ve uluslararası ilişkiler boyutu detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu kapsamda dünyadaki diğer örnekleri ve bunlara dair kararlar derinlemesine ele alınarak, Doğu Akdeniz'deki yetki alanlarının belirlenmesine esas oluşturmakta olan uluslararası hukuk kurallarını gelişimi, konunun tarihi süreçte geçirdiği evreler, mahkeme kararlarından hareketle ortaya konulmuştur. Yunanistan ve Türkiye'nin bu noktadaki yaklaşımlarını da ele almıştır. Bu detaylı incelemede değinilen, altı çizilmesi gereken konulardan biri yetkili uluslararası mahkeme kararlarında hakkaniyete uygun bir sonuç elde etmenin giderek öne çıkarıldığı, bu bakımdan kıta sahanlığının tespitinde tek bir sınırlandırma yöntemine göre hareket edilmediğidir. Yunanistan'ın iddiası Doğu Akdeniz'de kıta sahanlıklarının eşit uzaklık/orta hat ilkesine göre yapılması gerektiğidir. Türkiye ise bölgedeki ilgili devletler arasında Münhasır Ekonomik Bölge ve kıta sahanlığının sınırlandırılmasının coğrafi yapısına uygun olarak ve bütün ilgili durumlar dikkate alınarak hakkaniyete dayalı antlaşmalarla sağlanması gerektiğini savunmaktadır. Bu bakımdan bu kısımda ayrıca Yunanistan'ın uzun süredir Ege'de ve son yıllarda Doğu Akdeniz'de izlediği politikanın esasları kronolojik olarak ve dönüm noktaları vurgulanarak incelenmiştir. Burada Yunanistan'ın propaganda ve ittifak siyasetinin ayrıntıları dikkati çekmekte olup, yürüttüğü siyasetin şekillenmesi uluslararası sistemin niteliğiyle yakından alakalıdır. Her türlü cabasına rağmen Yunanistan'ın siyasi olarak güvenilir bir ülke olması, uzun süredir üzerinde çalıştığı ve hidrokarbon yataklarının ortaya çıkmasından sonra görünür hale gelen Türkiye karşıtı cepheyi genişletme çabalarının başarıya ulaşmasında önemli bir engel olarak görülmektedir. Bu kapsamda çalışmalarda Türkiye'nin atacağı karşı adımlar ve dış politika stratejisi için de önemli çıkarım ve öneriler sunulmuştur. Bu kısımda hidrokarbon özelinde enerji güvenliği ve bunun bölgeye yönelik uluslararası politikalara yansımaları da detaylı olarak ortaya konulan bir meseledir. Birtakım küresel aktörler Kıbrıs'taki Türk varlığını görmezden gelerek, buradaki tek siyasi teşekkül olarak Güney Kıbrıs'ı kabul etmektedirler. Bundan da güç alan ilgili teşekkül ve işbirliği içindeki Yunanistan ise olması gerekenden oldukça geniş bir sahada doğalgaz arama çalışmaları yürütmekte, buna yönelik uluslararası şirketlere ruhsatlar vermektedir. Türkiye uluslararası hukuka ve ülke güvenliğine ve menfaatlerine aykırı böyle bir durum karşısında, Doğu Akdeniz'de egemenlik haklarını korumak için devreye zorlayıcı diplomasi seçeneğini sokmuştur. Diğer taraftan uluslararası arenada konunun hakkaniyet ve makuliyet ölçülerine göre müzakere edilerek, çözüme kavuşturulması için diplomatik girişimlerini sürdürmektedir. Dolayısıyla bölgede yakın zamanda

ortaya çıkan yeni enerji potansiyeli, aktörler ve bunun küresel ve bölgesel düzeydeki etkilerine derinlemesine ışık tutulmuştur. Son olarak Yunanistan'ın Ege'ye yönelik kıta sahanlığı iddialarının Türkiye üzerindeki ekonomik ve ticari etkileri her bakımdan incelenmiştir. Yunanistan'ın Ege'de karasularını 12 mile çıkarma çabalarının, bölgedeki ticari taşımacılığın güvenliği açısından yol açacağı tehdit ve tehlikeler istatistiklerle desteklenerek verilmiştir. Türkiye'nin bu teşebbüse haklı gerekçelerle karşı çıktığı ve buna dayanak uluslararası antlaşmalara imza koymayıp, bu konudaki her türlü karara da şerh düştüğü tarihi bir hakikattir. Ege'de 12 mil kıta sahanlığı uygulamasının bölge ticareti açısından getireceği en basit değişiklik halihazırda yaklaşık %49 olan Ege'deki açık deniz oranını %20 civarına düşürecek olmasıdır. Buna karşılık, bölgedeki Yunan karasuyu miktarında çok büyük bir artış getirecektir. Böyle bir değişikliğin bölgedeki gemi taşımacılığı üzerinde Yunanistan tarafından bir baskı kuracağı ve üçüncü ülkeler açısından yol açabileceği sorunlar analiz edilmiştir.

Ege ve Doğu Akdeniz'deki güncel meselelerin, farklı cepheleriyle bilimsel bir zeminde ele alındığı bu çalışma şüphesiz değerli bilim insanlarının emeklerinin ürünüdür. Kendilerine ülkemiz açısından önemi yüksek olan bu konudaki anlamlı katkıları için müteşekkirimiz. Kitabın yayına hazırlanma sürecindeki çeşitli katkıları için Dr. Öğr. Üyesi Süleyman GÜDER, Araş. Gör. Ahmet TEKİN, Araş. Gör. Yunus Emre PEHLİVAN, Araş. Gör. Vildan MEYDAN, Araş. Gör. Ömer Faruk KOÇ, Araş. Gör. Burak HACIOĞLU, doktora öğrencisi Mert Cemal AYGİN ve kitabın basılmasındaki titiz çalışmalarından dolayı İstanbul Üniversitesi Yayınevi'nin değerli ekibi teşekkürü hak ediyor. Sağ olsunlar.

Yeni küresel denklem içinde önemli bir başlık olan enerji politikaları ve Doğu Akdeniz'in Türkiye için öneminin anlaşılmasına ve bu konudaki politikalara katkı yapacak böyle bir akademik çalışmanın ortaya çıkmasındaki teşvikleri ve değerli himayelerinden dolayı Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı sayın Prof. Dr. Mustafa ŞENTOP beyefendiye teşekkür ederiz. Kitabı bilim dünyasının istifadesine sunmaktan duyduğumuz memnuniyeti ifade ederek, alanında yeni çalışmalar için yararlı olmasını diliyoruz.

Prof. Dr. Mahmut AK

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, İstanbul, Türkiye

Prof. Dr. Haluk ALKAN

*İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Siyaset Bilimi
ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, İstanbul, Türkiye*

Doç. Dr. Metin ÜNVER

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, İstanbul, Türkiye

PREFACE

The Mediterranean, which has been home to various civilizations throughout history, is positioned connecting the east and west, north and south. It has played a facilitating role in the transfer of cultures, beliefs, trade, and languages between continents, and has always been a symbol of diversity, coexistence, and familiarity. Nevertheless, peace has not always prevailed in the history of the Mediterranean.

A significant part of the Mediterranean history consists of struggles, rivalries, and other conflicts. The position of the Mediterranean between continents has made it a natural area of hegemony throughout history. By dominating this central body of water, the great states of the past have tried to monopolize the geopolitical and geostrategic advantages it offered. Despite this, very few nations have been able to take complete control over the Mediterranean Sea. Supremacy over the Mediterranean was periodic, and the dominant countries always had to be prepared against the interference of their rivals. For these very reasons, control of the Mediterranean necessarily required great naval power. The Romans, Turks, and British were all able to establish political organizations that could control the Mediterranean for long periods.

Among them, the Turks determined to advance towards the west as an important ideal from the moment they made Anatolia their new homeland in the 11th century. However, this advance was not only by land through the Balkans. In their expansion policy, the Mediterranean's place was just as important as the Balkans and Central Europe. The Ottoman Empire followed a very planned and systematic strategy for the Mediterranean Sea, especially after the conquest of Istanbul.

The connection to Istanbul, the capital of the Ottoman Empire, was realized through the Aegean Sea, which is a part of the greater Mediterranean. The fact

PREFACE

---

that the Ottomans called the islands of the Aegean the Mediterranean Islands (*Cezayir-i Bahr-i Sefid*) is quite meaningful in this respect and reveals the major role of the islands in the domination of the wider Mediterranean in the best way. This policy, which started with the easily-won control of the islands in front of the Dardanelles (or the *Bahr-i Sefid*, as the Ottomans called it), made the Empire a serious contender for control of the Mediterranean after their ensuing domination of North Africa.

By the 16th century, the Ottoman Empire had firmly established control over the Mediterranean. Their navy, which had prevailed over its rivals, managed to make its power felt even beyond Gibraltar, with its skilled sailors and pirates in the Western provinces (*Garp Ocakları*). Thus, the Ottoman Empire was now capable of controlling the east-west trade, making them benefit from this trade with various concessions granted to friendly nations and keeping enemies away with both, its own navy and the naval powers of the *Garp Ocakları* under its command.

As mentioned above, Ottoman control of the Mediterranean did not go uncontested any more than previous dominant nations had. At the same time, the desire to get a share from the silk and spice trade of the East paved the way for rival powers to seek alternative routes. As a result, Western powers began traveling around the African continent to get to the suppliers of these trades. Despite this, the Mediterranean continued to be the main vein of the east-west trade both in terms of distance and security. By contrast, travel around the cape of Africa was considerably longer, risky, and more expensive. In this process, the Ottoman Empire was successfully able to fend off the threat of Venice and Spain, which it faced throughout its dominance over the Mediterranean trade ports and Portugal in the Red Sea and Persian Gulf basin.

As of the last quarter of the 18th century, such powers as Britain, France, and Russia became involved in the struggle for the Mediterranean. Among these, there was also an enduring rivalry between Britain and France, which itself spread into the Mediterranean. Though by this point Britain and France had long been enemies, they were now engaged in the further struggle for colonial domination from India to North America, not to mention the added effort of trying to make their rivals acknowledge their superiority. Ultimately, the winner of this fierce and long-running conflict was England (1763).

Their struggle continued for some time over the Mediterranean, and France tried to establish a strategic superiority over Britain with an expedition to Egypt (1798–1802). With this struggle now based in the Eastern Mediterranean, the Ottoman presence there became the subject of competition between various powers, especially Britain, France, and Russia.

It revealed that the naval power of the Ottoman Empire in this period was not suitable for open conflict as it had been previously. For this reason, the Ottoman Empire had to evaluate the balance of power between its rivals and instead rely more frequently on diplomatic maneuvers until the First World War. The new status quo established by the Berlin Treaty of 1878 was, in a sense, the main basis for the continued existence of the Ottoman State in the region

Despite eventually losing Egypt and Cyprus to Britain, the Ottoman Empire carefully underlined its legal sovereignty in these two places at every opportunity and did not give them up until the last moment. Algeria and Tunisia, which were within the territory that formed the Ottoman North Africa and served as an important outpost for the Empire's dominance of the Mediterranean, were then occupied by the French. The Ottomans, following the same policy in the face of these new invasions, emphasized the illegality of the French occupation and did not accept it until the end of the Empire. Administration of Trablusgarp Province, which corresponds to modern Libya today, was directly connected to the state center in 1835 by the Ottoman authorities in the face of a possible invasion. In this way, the Ottoman presence in the region was preserved until just before the First World War.

Greece, which was established and protected under the auspices of European powers and expanded against the Ottoman Empire, was meanwhile unlikely to become a power that could shape politics in the Eastern Mediterranean and the Aegean regions. It could not engage in an open struggle against the Ottoman Empire due to its military, economic, and population inadequacies, and was defeated the first time it dared to do so (1897). Greece would suffer a similar fate on its second attempt despite having had European support (1921-1922). Instead of carrying out an open armed conflict, Greece, therefore, created an environment of instability and turmoil to gain an advantage. This was demonstrated in its approach to Crete at the time of its establishment, which was the gate of the Eastern Mediterranean and the Aegean.

Because they recognized the importance of the Aegean Sea for the security of Istanbul and Western Anatolia, the Ottoman Empire did not legally accept the occupation of the islands in the region by Italy and Greece as a *fait accompli*. This issue was brought to a legal head in 1923. Until this date, Turkey had tried to resist

PREFACE

---

the political impositions made by the great powers of the period. However, the young nation finally had to legally recognize the de facto situation on the Aegean islands under the harsh conditions brought about by the struggle for its existence.

The Eastern Mediterranean has thus witnessed all kinds of power struggles in geopolitical terms, especially in recent decades. The region has an important place in the foreign policies of both bordering countries and great powers in terms of its strategic location, especially its energy resources. In addition to the bordering countries, the involvement of other states that do not have a coast on the Mediterranean in various ways has caused Turkey to give greater importance to the Eastern Mediterranean in its foreign policy. Turkey's Eastern Mediterranean policy, from the past to the present, has essentially been concerned with ensuring security and peace in the region and protecting its own economic interests. This can be seen as a legacy from the Ottoman Empire. This adds increasing importance to Turkey's responsibility in the region and the foreign policy it pursues. In particular, the fact that each of the coastal countries in the Eastern Mediterranean has different interests in the region and seeks different alliances following these interests further increases the importance of the policy that Turkey will follow. The increasing dependence of countries on energy resources in the global system is another point to be noted. Considering Turkey's increasing need for energy, the rich natural gas and oil deposits of the Eastern Mediterranean have ensured the enduring importance of this region to the Republic in particular. Especially since the early 2000s, Greece, Egypt, Israel, and the Greek Cypriot Administration of Southern Cyprus unilaterally started their exploration activities in the region, and following these efforts, Greece's declaration of an exclusive economic zone with the countries in the region caused Turkey's reaction. Ankara, on the other hand, has started exploration activities in its own territorial waters in the region since 2005.

Turkey's main solution to various problems, especially the exclusive economic zone issue has been the determination of maritime jurisdiction areas by reaching an agreement through negotiations with all nations involved. For Turkey, which has problems from time to time with various countries in the eastern Mediterranean on different issues, an important part of the problem is the Greek Administration of Greece and Southern Cyprus.

Turkey basically argues that the agreements concluded by the Greek Cypriot Administration do not represent the Turkish Republic of Northern Cyprus and its people. Despite this, the fact that the Greek Cypriot administration has not changed its policy in the region—and the attitudes of the European Union and other non-regional countries supporting the Greek Cypriot Administration of Southern

Cyprus has led Turkey to pursue a more active policy in the region. To this end, Turkey, which reached an agreement with the Turkish Republic of Northern Cyprus in 2011, has started exploration efforts in the region. The current situation of the eastern Mediterranean leads Turkey to pursue a multifaceted policy with both regional powers and non-regional actors. As a matter of fact, its geopolitical position and energy resources have made the region a center of attraction and a scene of power struggles. Therefore, Turkey shows that it continues its claim to a regional power with its policy of establishing peace and security in the region.

The efforts of Greece and the Greek Cypriot Administration, which have been engaged in several initiatives and activities in the Eastern Mediterranean, leaving Turkey out since the early 2000s, are due to their desire to claim as much as possible of the newly discovered energy resources in the region. Such activities by these two states, who believe that the only way to achieve their goals is to push Turkey out of the equation, are against international law.

This unlawful attitude towards Turkey is also seen in Greece's attempts to push its approach and claims in Aegean territorial waters to the Eastern Mediterranean, although it has no right. In other words, Athens, which has adopted a position that does not recognize the law in the ongoing and long-lasting continental shelf and territorial waters disputes between Turkey and Greece in the Aegean wants to carry the same attitude to the limitation of maritime areas in the Eastern Mediterranean. Undoubtedly, this approach toward both seas makes it impossible to get a solution in accordance with the principles of equity. However, in the law of delimitation of international maritime jurisdiction areas, —which is the product of both international treaty and customary law rules—it is essential to provide an “equitable solution” by taking all kinds of “relevant situations” into account.

The first thing that can be said about the method of the relevant international courts in the delimitation of maritime areas is that each delimitation should be decided on its own terms. The first of the criteria to be taken into account during these assessments is geography. In addition, geological and geomorphological contexts should also be considered in the determination of the continental shelf. In other words, the specific circumstances of each case should play a decisive role in the decisions regarding the limitations. Historical, political, and security issues should also be considered among the special and related situations that have just been counted, especially in regard to geographical factors.

To this day, Turkey continues to emphasize international law, especially the United Nations Law of the Sea, over unilateral initiatives in the Eastern Mediterranean. It bases its stance on the need for the participation and consent of

PREFACE

---

all parties to agreements on maritime jurisdictions. Therefore, Turkey rejecting unilateral and *fait accompli* maritime jurisdictions states that such initiatives lack legitimacy.

This book, *The Aegean Sea and the Eastern Mediterranean in the Global and Regional Balance Based on the Axes of Geography, History, and International Law*, consists of three parts that were brought into being by 17 valuable academics who are experts in their fields. They consider the geographical, historical, geopolitical, and geostrategic facts outlined above along with the latest developments in international politics. The position of Turkey, which has the longest coast in the Eastern Mediterranean, in the region, its legal rights and its bases, and the basic dynamics of its policy towards the region are also examined.

The first part of the book, “The Aegean and the Eastern Mediterranean as an Area of Geography and Habitat,” the subject is examined through the lenses of geographical and marine sciences. The writers use the framework of the unchangeable rules of geography to make comprehensive assessments on the issues of dispute that have been going on for decades, in particular the maritime jurisdictions in the Aegean and Eastern Mediterranean. The justification of Turkey’s claims in the Aegean and Eastern Mediterranean is thus demonstrated through the basic principles of both geographical realities and international law. Other important issues discussed in this section are the contradiction of Greece’s efforts to claim more sea area than its total land area and the importance of geography for decision-makers in previous international cases.

From the assessments in part one, it would be wrong to consider the Eastern Mediterranean as an isolated region. The Aegean Sea, the Turkish Straits System, and the Black Sea are oceanographically, biologically, and ecologically part of and complementary to the Eastern Mediterranean, and thus inseparable from it geopolitically. The biological and ecological diversity of the Aegean and Eastern Mediterranean and the high importance of determining marine jurisdictions are among the important topics discussed here. Additionally, the contributing scholars make recommendations for what Turkey should do about fisheries management and the conservation of living resources.

The second part of the book is entitled “The Aegean and Mediterranean Basin: Historical Dynamics.” In this section, Turkey’s presence in the Aegean and the Eastern Mediterranean is treated in historical depth—especially during the Ottoman rule—and practices and policies toward the Aegean and Mediterranean are discussed. First, the writers put forward the place of the Aegean islands in the Ottoman administrative system and the administrative, financial, and legal

practices toward this area and draw a basic framework of events. Here we find that the Ottoman Empire—taking into account the insufficient economic resources of the islands—took a very facilitative approach in many respects. On the other hand, the Empire also did not allow any attitude that would damage its sovereignty in legal and judicial matters. The Ottoman Mediterranean is then examined in a broader sense by analyzing the political, social, economic, legal, and cultural boundaries of Ottoman rule.

As discussed above, the Ottoman Empire played a decisive role in the history of the region as the most important power in the Mediterranean beginning in the 16th century. In this respect, the writers emphasize the political role of the Ottoman Empire in the Europe of the period. Further underlined is how the Ottomans kept the Eastern Mediterranean under strict control: merchant ships from states that did not have an agreement with the Empire were not even allowed to pass through the region. The powerful Ottoman navy constituted the most important basis of the Ottoman policy and practices both in the Eastern Mediterranean and in the wider Mediterranean in general.

The section also focuses on the role of the Ottoman provinces in North Africa—Tunisia, Algeria, and Tripolitania—and the effectiveness of their policies in these locations. Furthermore, the military and commercial value of the Western Provinces in terms of Ottoman domination in the region is adequately demonstrated through the analysis of their relations with Venice.

Finally, changes in the balance of power in the region—which began to be felt at the beginning of the 19th century and manifested concretely in the second half—along with the political, military, and diplomatic approaches the Ottomans developed to protect their interests are further issues discussed here. By the end of the 19th century, the Ottoman Empire, which no longer had a strong navy, focused on a defensive strategy. Furthermore, the Empire used two different approaches for the Aegean and the Mediterranean. While the approach to the Mediterranean as a whole was based more on international policy, the situation in the Aegean prioritized the continuation of absolute dominance.

In the third part of the study, “Conflicting Theses on the Eastern Mediterranean in Terms of International Law and International Relations” international law and the international relations regarding the sea are first examined in detail. In this context, the development of the rules of international law—which are the basis for determining the jurisdictions in the Eastern Mediterranean, together with the stages of the issue in the historical process, is put forward based on court decisions. The approaches of Greece and Turkey to international law are also discussed.

PREFACE

One of the issues that should be underlined in this detailed review is that fairness is consistently emphasized in the decisions of the international court. In this regard, there is not only one single method of limitation in the determination of the continental shelf.

Greece claims that continental shelves in the Eastern Mediterranean should be constructed according to equidistance, or median line principle. Turkey, on the other hand, argues that the limitation of the Exclusive Economic Zone and continental shelf between the relevant states in the region should be ensured by equitable treaties in accordance with geographical structure while taking into account all relevant situations.

In this regard, this section examines the principles of Greece's long-standing policy in the Aegean and the Eastern Mediterranean chronologically by focusing on recent milestones. Here the details of Greece's propaganda and alliance politics are investigated, and it is noted that the shaping of Athens' politics is closely related to the nature of the international system. Despite all its efforts, the fact that Greece is a politically unreliable country is seen as an important obstacle to the success of efforts to expand its anti-Turkey front, which it has been working on for a long time and became visible after the discovery of hydrocarbon deposits. In this context, the participating scholars present important inferences and suggestions for Turkey's counter-steps and foreign policy strategies. Moreover, writers discuss in detail the energy security issues specific to hydrocarbons and its reflection on international policies toward the region.

Some global actors ignore the Turkish presence in Cyprus and accept Southern Cyprus as the only valid political entity here. Greece, which gains strength from this attitude, thus is able to carry out natural gas exploration studies in a much wider field than what is legal, and furthermore gives licenses to international companies for this purpose.

In the face of such a situation, which is contrary to both international law and the security and interests of the country, Turkey has introduced the option of coercive diplomacy to protect its sovereign rights in the Eastern Mediterranean. On the other hand, it continues its diplomatic initiatives to attempt to resolve the issue by negotiating on the basis of fairness and reason in the international arena. Therefore, this section also clarifies the new energy potential that has emerged recently in the region, the relevant actors, and their effects at the global and regional levels.

Finally, the writers have examined all respects of the economic and commercial effects on Turkey by Greece's continental shelf claims toward the Aegean region.

Also explored are the threats and dangers to commercial transportation that could be caused by Greece's efforts to extend their territorial waters by 12 miles in the Aegean, supported by statistics. It is a historical fact that Turkey opposed this attempt with justified reasons and did not sign any international treaties based on it, and annotated all kinds of decisions on this issue. The simplest change that the 12-mile continental shelf implementation in the Aegean would decrease open sea in the Aegean from about 49% to only around 20%. On the other hand, there will be a huge increase in the amount of Greek territorial water in the region. The changes this will bring in terms of regional trade are analyzed, as will the emergence of Greek pressure on shipping in the region and the problems that such changes may cause for the third countries.

This study, in which current issues in the Aegean and Eastern Mediterranean are discussed on a scientific basis from different approaches, is the product of the work of multiple valuable scientists. We are grateful to them for their meaningful contribution to this book, which is of high importance for our country. For their various contributions to the preparation of the book, Asst. Prof. Süleyman GÜDER, Research Assistants Ahmet TEKİN, Yunus Emre PEHLİVAN, Vildan MEYDAN, Ömer Faruk KOÇ, Burak HACIOĞLU, Ph.D. student Mert Cemal AYGİN and the valuable team of Istanbul University Press deserve gratitude for their meticulous work in the publication of this book. We would like to thank them.

We would also like to thank the president of the Grand National Assembly of Turkey, Prof. Dr. Mustafa ŞENTOP, for his support in the emergence of this academic study that will contribute to the understanding of the importance of energy policies and the Eastern Mediterranean for Turkey, which is an important topic in the new global equation and relevant policies. Expressing our satisfaction in presenting the book to the benefit of the scientific world, we hope it will be useful for new studies in the field.

Prof. Dr. Mahmut AK

Istanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, İstanbul, Türkiye

Prof. Dr. Haluk ALKAN

*Istanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Siyaset Bilimi
ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, İstanbul, Türkiye*

Doç. Dr. Metin ÜNVER

Istanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, İstanbul, Türkiye

